

Sygn. akt III Ca 165/15

POSTANOWIENIE

Dnia 23 kwietnia 2015 r.

Sąd Okręgowy w Nowym Sączu, Wydział III Cywilny Odwoławczy w składzie

następującym:

Przewodniczący:	SSO Urszula Kapustka SSO Agnieszka Skrzekut SSO Katarzyna Kwilosz-Babiś (sprawozdawca)
Protokolant:	insp. Jadwiga Sarota

po rozpoznaniu w dniu 23 kwietnia 2015r.

na rozprawie

sprawy z wniosku A. M.

przy uczestnictwie: S. M., M. M., H. N. i H. M.

o zmianę stwierdzenia nabycia spadku po K. M. c. J. i J.

na skutek apelacji wnioskodawcy

od postanowienia Sądu Rejonowego w Limanowej

z dnia 13 października 2014 r., sygn. akt I Ns 238/14

p o s t a n a w i a :

oddalić apelację.

Sygn. akt III Ca 165/15

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 13 października 2014r. Sąd Rejonowy w Limanowej oddalił wniosek A. M. o zmianę postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku po K. M. (pkt. I.) oraz orzekł, że każda ze stron ponosi koszty postępowania związane z jej udziałem w sprawie (pkt. II.)

Sąd Rejonowy ustalił m.in., że K. M. zmarła w dniu 26 września 1981 roku. Nie pozostawiła testamentu. Dziećmi K. M. byli: J. M. (1) ur. (...) oraz J. S. 2-ga im. M. ur. (...). J. M. (1) zmarł w dniu 6 września 1993 roku. Pozostawił po sobie żonę M. M. (uczestniczka) oraz dzieci A. M. (wnioskodawcę), S. M. i H. N. (uczestnicy). J. S. 2-ga im. M. zmarł w dniu 6 lutego 2002 roku. Pozostawił po sobie żonę H. M. (uczestniczka). Bezpośrednio przed śmiercią spadkodawczyni na gospodarstwie rolnym pracował wraz z nią syn J. M. (1).

Wraz z nimi zamieszkiwał J. S. 2-ga im. M., który na dzień otwarcia spadku (26 września 1982 r.) był niezdolny do pracy – pobierał rentę według II grupy inwalidzkiej. Postanowieniem z dnia 29 lipca 2008 r. Sąd Rejonowy w Limanowej, w sprawie o sygnaturze akt I Ns 220/08, stwierdził że spadek po K. M. zmarłej dnia 29 września 1981 r. wraz z wchodzącym w skład spadku gospodarstwem rolnym nabyli synowie J. M. (1) i J. M. (2) po 1/2 każdy z nich. Wnioskodawca A. M. był uczestnikiem postępowania prowadzonego przez Sąd Rejonowy w Limanowej do sygn. akt I Ns 220/08.

Oceniając stan faktyczny Sąd Rejonowy stwierdził, że wniosek A. M.o zmianę postanowienia spadkowego po K. M.nie zasługiwał na uwzględnienie. Sąd Rejonowy podkreślił, że złożenie wniosku na podstawie art. 679 k.p.c. nie jest ograniczone w czasie wyłącznie dla tych osób zainteresowanych, które nie były uczestnikami postępowania zakończonym prawomocnym postanowieniem o stwierdzeniu nabycia spadku. Natomiast ten, kto był uczestnikiem może to uczynić w terminie jednego roku od dnia, w którym uzyskał możliwość wskazania podstawy uzasadniającej dokonanie zmiany postanowienia, o ile nie mógł jej powołać w trakcie postępowania spadkowego (por. uchwałę SN z dnia 27 kwietnia 1982 r., sygn. akt III CZP 15/82, OSNCP 1982, nr 8-9, poz. 118).Bezsprzecznie A. M.był uczestnikiem postępowania o stwierdzenie nabycia spadku po K. M.(sygn. akt I Ns 220/08) Sądu Rejonowego Limanowej. Żądając wobec tego zmiany postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku po K. M.wnioskodawca winien w pierwszej kolejności wykazać zachowanie terminu wynikającego z treści wyżej cytowanego art. 679 § 1 k.c. W uzasadnieniu postanowienia z dnia 13 grudnia 2010 roku, sygn. akt IV CSK 183/12, LEX nr 1288710, Sąd Najwyższy, podsumując dotychczasowy dorobek orzeczniczy wskazał, że postępowanie przewidziane w art. 679 k.c. nie służy i nie może być bowiem wykorzystywane, jako środek do usunięcia skutków bezczynności lub błędów uczestników postępowania spadkowego, czy też skutków ich nieznajomości prawa ani nawet błędów sądu (między innymi postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 13 października 2004 r. III CK 82/03, LEX nr 589986 i z dnia 6 czerwca 2007 r. III CSK 19/07, LEX nr 461589). Chociaż jest postępowaniem autonomicznym, ma jednak charakter "wznowieniowy", co uwidacznia się przede wszystkim w tym, że uczestnik postępowania spadkowego tylko wtedy może skutecznie żądać na podstawie art. 679 § 1 k.p.c. zmiany postanowienia spadkowego, jeżeli wykaże, jak przy wznowieniu postępowania, szczególne przesłanki swojego żądania, czyli podstawę, której nie mógł powołać w poprzednim postępowaniu oraz zachowanie rocznego terminu określonego w tym przepisie. Obowiązany jest wykazać istnienie przeszkody obiektywnej, uniemożliwiającej mu powołanie w sprawie spadkowej okoliczności uzasadniającej odmienną podstawę lub porządek dziedziczenia (między innymi postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 3 kwietnia 2008 r. II CSK 573/07, LEX nr 627205 i z dnia 21 grudnia 2011 r. IV CSK 199/11, LEX nr 1131131). Ograniczenie w zakresie wymaganych podstaw żądania i terminu - w stosunku do osób uczestniczących w pierwszym postępowaniu, traktuje się jako prekluzję uprawnienia (por. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 23.11.2011r., IV CSK 141/11). W razie stwierdzenia niezachowania wymagań z art. 679 § 1 zd. 2 k.p.c., wniosek o zmianę prawomocnego postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku powinien być oddalony, bez merytorycznego badania jego zasadności. Oddalenie wniosku może być wyłącznie konsekwencją uchybienia terminu zawitego do jego złożenia (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 2 czerwca 2000 r. (sygn. akt II CKN 981/98) jak też oparcia żądania zmiany postanowienia stwierdzającego nabycie spadku na podstawie, którą wnioskodawca mógł powołać w poprzednim postępowaniu (zob. postanowienie SN z 2009-10-14, V CSK 118/09, LEX nr 564983). Dalej sąd I instancji stwierdził, że analiza zebranego w sprawie materiału pozwala stwierdzić, iż wnioskodawca A. M.w żadnej formie nie wykazał, aby w konkretnej sprawie omawiany termin został zachowany. Domaganie się zmiany postanowienia Sądu Rejonowego w Limanowej z dnia 29 lipca 2008 r., sygn. akt I Ns 220/08 poprzez wskazanie, że spadku po K. M.w części obejmującej gospodarstwo rolne nie dziedziczy J. M. (2), z uwagi na brak koniecznych kwalifikacji, jest zatem bezpodstawne. Wnioskodawca nie twierdzi nawet, że zmieniły się okoliczności faktyczne, które legły u podstaw wydania przedmiotowego rozstrzygnięcia. Wskazuje jedynie, że ustalając, iż J. M. (2)– jako osoba zaliczona do II grupy inwalidztwa – kwalifikował się do dziedziczenia gospodarstwa rolnego, Sąd Rejonowy wypaczył rzeczywiste brzmienie przepisów składających się na reżim dziedziczenia gospodarstw rolnych. Twierdzenie, iż o istnieniu przepisów, których „właściwa” interpretacja winna doprowadzić do zmiany przedmiotowego postanowienia, wnioskodawca uświadomił sobie dopiero w czerwcu 2013 roku, nie stanowi w oczywisty sposób takiej podstawy. Tylko na marginesie wskazać można, że na wniosek A. M.sporządzone zostało pisemne uzasadnienie postanowienia Sądu Rejonowego w Limanowej z dnia 29 lipca

2008 r., sygn. akt I Ns 220/08. W uzasadnieniu tym powołana została podstawa rozstrzygnięcia, w tym również kwestionowane przez wnioskodawcę przepisy, o istnieniu których miał dowiedzieć się dopiero w ubiegłym roku.

Końcowi Sąd Rejonowy podniósł, że nawet gdyby przyjąć, że wnioskodawca wykazał skutecznie, iż na przedstawione okoliczności nie był w stanie powołać się wcześniej, to podnoszone przez niego we wniosku okoliczności i tak nie uzasadniałyby uwzględnienia wniosku i zmiany przedmiotowego postanowienia. Wykazanie, że osoba legitymująca się postanowieniem o stwierdzeniu nabycia spadku nie jest spadkobiercą lub że jej udział jest inny niż stwierdzony, obciąża wnioskodawcę; niezależnie sąd z urzędu bada, kto jest rzeczywiście spadkobiercą. Jak już zaznaczono, domagając się zmiany postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku po zmarłej K. M. wnioskodawca nie kwestionował żadnej z okoliczności faktycznych, które stały się podstawą rozstrzygnięcia w tamtej sprawie. W kolejnych pismach składanych w sprawie oraz w oświadczeniach składanych podczas rozprawy zarzuca jednak, że Sąd Rejonowy błędnie zinterpretował właściwe przepisy. Dowodził, że skoro nikt nie kwestionował, iż J. M. (2) był w chwili otwarcia spadku niezdolny do pracy, Sąd nie miał prawa uznać, iż posiadał kwalifikacje do dziedziczenia gospodarstwa rolnego. Zdaniem wnioskodawcy fakt, iż J. M. (2) posiadał II grupę inwalidzką wyklucza go z kręgu osób uprawnionych do dziedziczenia gospodarstwa rolnego. Stanowisko to nie jest jednak słuszne. Przepis art. 1059 § 1 w brzmieniu obowiązującym na dzień otwarcia spadku stanowił, że dzieci spadkodawcy dziedziczą z ustawy gospodarstwo rolne, jeżeli: bezpośrednio przed otwarciem spadku pracowały w tym gospodarstwie albo w chwili otwarcia spadku są członkami rolniczej spółdzielni produkcyjnej lub pracują w gospodarstwie rolnym takiej spółdzielni, albo w chwili otwarcia spadku bądź prowadzą inne indywidualne gospodarstwo rolne, bądź też pracują w gospodarstwie rolnym swoich rodziców, małżonka lub jego rodziców, albo w chwili otwarcia spadku bądź są małoletnie, bądź też pobierają naukę zawodu lub uczęszczają do szkół, albo w chwili otwarcia spadku są trwale niezdolne do pracy. Z niekwestionowanych ustaleń Sądu Rejonowego wynika, że jeden z synów spadkodawczyni J. M. (1) pracował z nią na gospodarstwie rolnym bezpośrednio przed otwarciem spadku. Spełniał on wobec tego przesłankę opisaną w art. 1059 §1 pkt 1 k.c. według stanu na dzień otwarcia spadku. W dniu 26 września 1981 r. drugi z synów spadkodawczyni – J. M. (2), pobierał rentę inwalidzką według II grupy. Spadkobierca wypełniał zatem warunek określony w art. 1059 § 1 pkt 5 k.c. oraz § 14 ust. 1 pkt 2 rozp. RM z dnia 28 listopada 1964 r. w sprawie przenoszenia własności nieruchomości rolnych, znoszenia współwłasności takich nieruchomości oraz dziedziczenia gospodarstw rolnych (Dz.U.1972.31.215). Obaj spadkobiercy odpowiadają wobec tego niezbędnym warunkom dziedziczenia gospodarstwa rolnego, każdemu z nich przypadła zatem udział spadkowy po 1/2 części (art. 931 §1 k.c.).

Powyższe postanowienie zaskarżył apelacją wnioskodawca A. M. w której zarzucił: naruszenie prawa materialnego przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie, sprzeczność ustaleń Sądu odnośnie postanowienia w sprawie I Ns 220/08 co doprowadziło do wypaczenia prawa i nieważności postanowienia w sprawie I Ns 220/08 w świetle art. 58 k.c., pominięcie, że strona na wskutek zmiany okoliczności uzupełniła akta o art. 3 ustawy z karty 24 akt (tj. Rozporządzenia RM w sprawie przenoszenia własności nieruchomości rolnych, znoszenia współwłasności takich nieruchomości oraz dziedziczenia gospodarstw rolnych) co skutkowało odrzuceniem wniosku, błędne przyjęcie, że wnioskodawca był uczestnikiem sprawy I Ns 220/08, podczas gdy był jedynie pełnomocnikiem matki M. M. a nadto nie miał interesu prawnego w uczestnictwie w postępowaniu. (por. apelacja k. 162).

Na rozprawie apelacyjnej w dniu 23 kwietnia 2015r. wnioskodawca sprecyzował, że domaga się zmiany zaskarżonego postanowienia poprzez uwzględnienie jego wniosku o zmianę postanowienia spadkowego po K. M. w ten sposób, aby wchodzące w skład spadku gospodarstwo rolne dziedziczył wyłącznie J. M. (1) jako pracujący na gospodarstwie w dacie otwarcia spadku. W ocenie wnioskodawcy J. M. (2) jako inwalida II grupy nie posiadał kwalifikacji do dziedziczenia gospodarstwa rolnego.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja nie zasługuje na uwzględnienie, albowiem zarzuty w niej podniesione są niezasadne. Nie zachodzą również uchybienia, które Sąd Okręgowy bierze pod rozważę z urzędu, a skutkiem których byłaby nieważność postępowania. Sąd Rejonowy dokładnie przeprowadził postępowanie dowodowe i dokonał prawidłowych ustaleń faktycznych. Sąd

Okręgowy w całości akceptuje te ustalenia i przyjmuje je za własne, albowiem jednoznacznie wynikają z zebranego w sprawie materiału dowodowego. Również ocena prawna stanu faktycznego sprawy w pełni zasługuje na aprobatę.

Zawarty w apelacji zarzut błędnych ustaleń faktycznych i błędnej oceny prawnej nie zasługuje na uwzględnienie, albowiem nie został wykazany. W szczególności nie ma racji apelujący twierdząc, że nie był uczestnikiem postępowania o stwierdzenie nabycia spadku po K. M.. Jak wynika z akt sprawy I Ns 220/08 na rozprawie w dniu 9 maja 2008r. Sąd Rejonowy po przesłuchaniu M. M. postanowił wezwać do udziału w sprawie w charakterze uczestnika A. M. (obecnego na rozprawie) oraz H. N. z domu M. i w następnej kolejności przesłuchał A. M. w charakterze uczestnika. Od tego momentu A. M. występował w sprawie I Ns 220.08 w podwójnej roli tj. jako uczestnik postępowania oraz jako pełnomocnik uczestniczki M. M. tj. matki. Jako uczestnik miał możliwość składania wniosków dowodowych, oświadczeń procesowych i środków odwoławczych. Osobiście brał udział w rozprawie w dniu 29 lipca 2008r. na której zapadło postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku po K. M. i na której Przewodniczący pouczył o trybie i sposobie zaskarżenia orzeczenia. W tym miejscu należy podkreślić, że nie ma znaczenia dla rozstrzygnięcia w niniejszej sprawie to, czy A. M. w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku po K. M. zasadnie został wezwany do udziału w sprawie w charakterze uczestnika czy też nie. Istotne jest tylko to, że formalnie i faktycznie był uczestnikiem przedmiotowego postępowania. W tych okolicznościach faktycznych do wnioskodawcy jako uczestnika postępowania o stwierdzenie nabycia spadku znajduje zastosowanie ograniczenie zawarte w art. 679 §1 zdanie drugie k.p.c. o treści: „Jednakże ten, kto był uczestnikiem postępowania o stwierdzenie nabycia spadku, może tylko wówczas żądać zmiany postanowienia stwierdzającego nabycie spadku, gdy żądanie opiera na podstawie, której nie mógł powołać w tym postępowaniu, a wniosek o zmianę składa przed upływem roku od dnia, w którym uzyskał tę możliwość”. Sąd Rejonowy prawidłowo ocenił, że A. M. nie wykazał zaistnienia przesłanek zmiany prawomocnego postanowienia a to istnienia podstawy, której nie mógł powołać w sprawie I Ns 220/08. Motywy tej oceny są zawarte w uzasadnieniu zaskarżonego orzeczenia i zbędnym jest ich powtarzanie w tym miejscu.

Niezależnie od powyższego należy ponownie podkreślić, że nie ma racji wnioskodawca, gdy twierdzi, że J. M. (2) jako osoba - w chwili śmierci K. M. – zaliczona do II grupy inwalidzkiej, nie posiadał kwalifikacji do dziedziczenia gospodarstwa rolnego. Przepisy ustawy z dnia 23 kwietnia 1964r. Kodeks cywilny dotyczące dziedziczenia gospodarstw rolnych zmieniały się kilkakrotnie. Stosownie do regulacji zawartej w art. 2 §1 ustawy z dnia 26 października 1971r. zmieniającej ustawę Kodeks cywilny oraz art. 2 §1 ustawy z dnia 26 marca 1982r. o zmianie ustawy Kodeks cywilny oraz o uchyleniu ustawy o uregulowaniu własności gospodarstwa rolnych do ustalenia kręgu spadkobierców K. M. stosuje się przepisy obowiązujące w dacie jej śmierci tj. w dniu 26 września 1981r. J. M. (2) i J. M. (1) byli synami K. M. a zatem ich kwalifikacje do dziedziczenia gospodarstwa rolnego należało ustalać w oparciu o treść art. 1059 k.c. W dacie śmierci K. M. obowiązywał art. 1059 k.c. w brzmieniu : § 1. Dzieci spadkodawcy dziedziczą z ustawy gospodarstwo rolne, jeżeli:

- 1) bezpośrednio przed otwarciem spadku pracowały w tym gospodarstwie **albo**
- 2) w chwili otwarcia spadku są członkami rolniczej spółdzielni produkcyjnej lub pracują w gospodarstwie rolnym takiej spółdzielni, **albo**
- 3) w chwili otwarcia spadku bądź prowadzą inne indywidualne gospodarstwo rolne, bądź też pracują w gospodarstwie rolnym swoich rodziców, małżonka lub jego rodziców, **albo**
- 4) w chwili otwarcia spadku bądź są małoletnie, bądź też pobierają naukę zawodu lub uczęszczają do szkół, **albo**
- 5) w chwili otwarcia spadku są trwale niezdolne do pracy.

§ 2. Jeżeli żadne z dzieci spadkodawcy nie odpowiada jednemu z warunków przewidzianych w punktach 1, 2 lub 3 paragrafu poprzedzającego, dziedziczą z ustawy gospodarstwo to spośród nich, które mają kwalifikacje do prowadzenia gospodarstwa rolnego i nie później niż przed upływem sześciu miesięcy od otwarcia spadku oświadczą w sądzie lub w państwowym biurze notarialnym gotowość prowadzenia gospodarstwa należącego do spadku.

Użyte w §1 art. 1059 k.c. słowo „alb” oznacza, że kwalifikacje do dziedziczenia gospodarstwa rolnego ma zarówno osoba realizująca przesłanki z punktu 1, jak i osoby realizujące przesłanki z kolejnych punktów: 2,3 ,4 lub 5. Zacytowany wyżej art. 1059 §2 k.c. nie ma zastosowania w sprawie, ponieważ jedno z dzieci K. M. tj. J. M. (1) odpowiadał warunkom z punktu 1.

Z kolei obowiązujący w dacie śmierci po K. M. art. 1064 k.c. stanowił, że rozporządzenie Rady Ministrów określi wypadki, w których pobieranie nauki zawodu lub uczęszczanie do szkół uprawnia do dziedziczenia gospodarstwa rolnego, zasady i tryb stwierdzania trwałej niezdolności do pracy oraz zasady i tryb stwierdzania kwalifikacji do prowadzenia gospodarstwa rolnego. Rozporządzenie Rady Ministrów może również określić, jakie gospodarstwo uważa się za gospodarstwo rolne.

Przepisy przedmiotowego rozporządzenia również były wielokrotnie nowelizowane . W dacie śmierci K. M. §14 przedmiotowego rozporządzenia miał treść: Współwłaściciele nieruchomości rolnej uważa się za trwale niezdolnych do pracy, jeżeli:

1) osiągnęli wiek - kobiety 60 lat, a mężczyźni 65 lat, i nie wykonują stałej pracy, która stanowiłaby dla nich główne źródło utrzymania, **lub**

2) zostali zaliczeni do I lub II grupy inwalidów w trybie i na zasadach określonych w przepisach o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin.

2. Jeżeli współwłaściciel nieruchomości rolnej nie może być poddany badaniom przez komisję lekarską do spraw inwalidztwa i zatrudnienia albo komisja ta nie może ustalić daty powstania inwalidztwa ze względu na długi upływ czasu między zniesieniem współwłasności a badaniem lekarskim - fakt trwałej niezdolności do pracy może również ustalić sąd na podstawie całokształtu okoliczności sprawy.

3. Przepisy ust. 1 i 2 stosuje się odpowiednio przy ustalaniu niezdolności do pracy spadkobierców w wypadku, gdy spadek obejmuje gospodarstwo rolne.

Zacytowane przepisy można rozumieć tylko w ten sposób, że kwalifikacje do dziedziczenia gospodarstwa rolnego miało zarówno to dziecko spadkodawcy, które w chwili jego śmierci stale pracowało na gospodarstwie spadkowym jak i to dziecko, które w tym czasie było trwale niezdolne do pracy w znaczeniu z § 14 w/w Rozporządzenia a więc zaliczone do I lub II grupy inwalidów w trybie i na zasadach określonych w przepisach o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin. J. M. (2) bezspornie w dacie 26 września 1981r był inwalidą II grupy i z tego tytułu miał kwalifikacje do dziedziczenia gospodarstwa rolnego. Powyższe wynika także z zaświadczenia ZUS zalegającego na karcie 58 akt I Ns 220/08. Zaprezentowana w apelacji odmienna interpretacja przepisów prawa dotyczących spadkobrania i dziedziczenia gospodarstw rolnych jest błędna i jako taka nie może być uwzględniona.

Mając powyższe na uwadze na zasadzie art. 385 k.p.c. orzeczono jak w sentencji.

(...)